

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu üldkogu
otsus
algtekst
09.04.2013
RT I, 17.04.2013, 13

Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse taotlus saada luba Marek Riisalu nimel registrisse kantud kinnisasjade suhtes täitmist tagavate toimingute sooritamiseks

Vastu võetud 09.04.2013

RIIGIKOHUS

ÜLDKOGU

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-3-1-82-12
Otsuse kuupäev	9. aprill 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Märt Rask, liikmed Tõnu Anton, Jüri Ilvest, Peeter Jerofejev, Henn Jõks, Ott Järvesaar, Eerik Kergandberg, Hannes Kiris, Lea Kivi, Indrek Koolmeister, Ants Kull, Villu Kõve, Jaak Luik, Priit Pikamäe, Ivo Pilving, Jüri Põld, Harri Salmann ja Tambet Tampuu
Kohtuasi	Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse taotlus saada luba Marek Riisalu nimel registrisse kantud kinnisasjade suhtes täitmist tagavate toimingute sooritamiseks
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Ringkonnakohtu 9. märtsi 2012. a määrushaldusajal nr 3-12-136
Menetluse alus Riigikohtus	Helina Riisalu määruskaebus
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

- 1. Tunnistada MKS § 136¹lg 4 vastuolusolevaks PS § 24 lg-ga 5 ja kehtetuks osas, milles see säte ei võimalda isikule, kelle vara suhtes andis MKS § 136¹alusel MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoimingute tegemiseks esimest korda loa ringkonnakohtus, esitada loa andmisemääruse peale määruskaebust Riigikohtule.**
- 2. Rahuldada Helina Riisalu määruskaebusosaliselt. Tühistada Tallinna Ringkonnakohtu 9. märtsi 2012. a määrushaldusajal nr 3-12-136 osas, millega anti luba taotleda Eesti Vabariigi kasuks (Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse kaudu) käsutamise keelumärke kandmist Marek Riisalu ja Helina Riisalu ühisomandis olevale 411/53713 mõttelisele osale kinnistust ja reaalsale elu- ja mitteeluruumist nr 15 (registriosa nr 5235503) aadressil Tartu linn, Ujula 2a.**
- 3. Teha tühistatud osas uus lahend, millega anda Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskusele luba taotleda Eesti Vabariigi kasuks (Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse kaudu) kinnistusraamatusse käsutamise keelumärke seadmist, millega keelatakse Marek Riisalul käsutada ühisomandis olevat 411/53713 mõttelist osa kinnistust ja reaalsale elu- ja mitteeluruumist nr 15 (korteriomandi registriosa nr 5235503) aadressil Tartu linn, Ujula 2a.**

4. Mõista Maksu- ja Tolliameti Põhjamaksu- ja tollikeskuselt välja Helina Riisalu poolt Riigikohtus kantudmenetluskulu 252 (kaks sada viiskümmend kaks) eurot.

5. Tagastada kautsjon.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskus(PMTK)esitas 20. jaanuaril 2012 Tallinna Halduskohtulemaksukorralduse seaduse (MKS) § 136¹lg 1 ning § 130 lg 1p 5¹alusel taotluse anda luba:

1) 81 705 euro 4 sendisuuruse kohtuliku hüpoteegi seadmiseks Eesti Vabariigi kasuks (PMTK kaudu)Marek Riisalu nimel registrisse kantud kinnisasjale (registriosa nr 4063804)elamumaa 171/10980 kaasomandist aadressil Tartumaa, Elva linn, Nõlvaku 5;

2) keelata M. Riisaluja Helina Riisalu ühisomandis oleva 411/53713 mõttelise osa kinnistust jareaalosa elu- ja mitteiluruumist nr 15 (registriosa nr 5235503)aadressil Tartu linn, Ujula 2a käsutamine ühisomaniku M. Riisalu suhtes.

Taotluse põhjenduste kohaseltalgatas PMTK 7. juuli 2011. a korraldusega nr 13-7/70-1 GlenforOÜ juhatause liikmete M. Riisalu ja A. Tamme vastu maksumenetluse,mille eesmärgiks on vastutusotsuse koostamine MKS § 40 alusel. Arvestadeseda, et M. Riisalu tegi perioodil 1. jaanuar 2009 –31. detsember 2010 ettevõtlusega mitteseotud väljamakseid kokku 9062 eurot67 senti ning Glenfor OÜ-l oli võimalus enda deklareeritud maksekohustusttäita, on maksuhalduril alust arvata, et Glenfor OÜ on tahtlikult jätnudmaksukohustuse täitmata. Sellest tulenevalt on maksuhaldur seisukohal, etM. Riisalu võib asuda võõrandama enda nimel olevat vara, kahjustadesellelega Eesti Vabariigi huve ning muutes vastutusotsuses toodud maksusummasissenõudmise seeläbi võimatuks. Arvestades maksumenetluse ning võimalikukohtumenetluse pikkust, on vajalik, proportsionaalne ja põhjendatud täitmistagavate toimingute sooritamise enne rahalise nõude või kohustuse määramist.

2. Tallinna Halduskohusjättis23. jaanuari 2012. a määruseresolutsiooni p-ga 1rahuldamata PMTK taotluse loa andmiseks M. Riisalu ja H. Riisaluühisomandis oleva 411/53713 mõttelise osa kinnistust ja reaalosa elu- jamitteiluruumist nr 15 (registriosa nr 5235503) aadressil Tartu linn,Ujula 2a käsutamise keelamiseks M. Riisalu suhtes. Määruse resolutsioonip-ga 2 andis halduskohus loa taotleda selleks ettenähtud korras81 705 euro ja 4 sendi suuruse kohtuliku hüpoteegi seadmist EestiVabariigi kasuks (PMTK kaudu) kinnistusraamatus M. Riisalu (ik 37110020267)nimel registrisse kantud kinnisasjale: registriosa nr 4063804, elamumaa171/10980 kaasomandist aadressil Tartumaa, Elva linn, Nõlvaku 5.

3. PMTK palus määruskaebusestühistada halduskohtumääruse resolutsiooni p 1 ja rahuldada uue määrusega PMTK taotlus saadaluba käsutamise keelumärke seadmiseks.

4. Tallinna Ringkonnakohusrahuldas 9. märtsi2012. a määruseresolutsiooni p-ga 1 PMTK määruskaebuse. Määruseresolutsiooni p#ga 2 tühistas ringkonnakohus halduskohtu määruseresolutsiooni p 1 ja tegi selles osas uue määruse, millega rahuldas PMTKtaotluse ja andis loa taotleda Eesti Vabariigi kasuks (PMTK kaudu) käsutamisekeelumärke kandmist M. Riisalu ja H. Riisalu ühisomandis olevale411/53713 mõttelisele osale kinnistust ja reaalosale elu- ja mitteiluruumistnr 15 (registriosa nr 5235503) aadressil Tartu linn, Ujula 2a.

Ringkonnakohus leidis:

1) Riigikohtu10. novembri 2011. a otsusest asjas nr 3-3-1-28-11 ei saatuletada abikaasade ühisomandis oleva vara käsutamise keelamise võimatust;

2) asjaõigusseaduse (AÕS)§ 70 lg-st 4 tulenevalt ei ole võimalik käsutamise keelumärget seadaühisvarasse kuuluva eseme ühe osa suhtes. Seega ei ole võimalik seadakäsutamise keelumärget üksnes M. Riisalu osale ühisvarast;

3) MKS §-s 136¹sätetatud täitmist tagavate toimingute eesmärk on tagada maksuotsuse võivastutusotsusega kindlaks määratava maksuvõla hilisem sundtäitmine. Sätteesmärgiks on seega võtta isikult, kelle suhtes tulevikus tõenäoliselt maksu-või vastutusotsus tehakse, võimalus võõrandada oma vara ning muuta maksuotsusehilisem täitmine seeläbi võimatuks. PMTK taotlusest nähtuvalt on Glenfor OÜmaksuvõla suuruseks 104 633 eurot ja 29 senti ning äriühingult maksukohustusesissenõudmise ebaõnnestumise tõttu on maksuhaldur algatanud M. Riisalu vastumaksumenetluse vastutusotsuse koostamiseks. Arvestades seda, et halduskohusrahuldas PMTK taotluse saada luba M. Riisalule kuuluvale elamumaa81 705 euro ja 4 sendi suuruse kohtuliku hüpoteegi seadmiseks, ei tagaüksnes nimetatud meede isiku võimaliku maksukohustuse sundtäitmist. Seega tulebMKS §-s 136¹sätetatud meetmeid kohaldada ka M. Riisalu jaH. Riisalu ühisomandile, kuna M. Riisalul ei ole muud registervara. Vastaselkorral poleks M. Riisalu tulevikus kindlaks määratava maksuvõla täitminetagatud. Arvestades maksuhalduri põhjendatud kahtlust, et M. Riisalu võibasuda võõrandama talle kuuluvat vara, suureneks oht, et seaduse kohaselttriigieelarvesse laekuma pidav maksutulu jääb saamata;

4) kuigikinnistusraamatusse võõrandamise keelumärke seadmine piirab oluliselt H. Riisalu omandiõigust, puudub keelumärke olemasolust olenemata H. Riisalul võimalus käsutada oma osa ühisvarast (perekonnaseaduse (PKS) § 26 lg 1). Võimalik oleks müüa üksnes ühisomandis olev asitervikuna, kuid sel juhul saabuks tagajärg, mille vältimiseks on võõrandamisekeelumärke seatud, ehk M. Riisalu kaotaks omandiõiguse asjale, mille arvel oleks tulevikus võimalik täita vastutusotsusega talle pandud kohustus;

5) täitemenetluseeadustiku (TMS) § 14 lg-st 1 ja PKS § 33 lg-st 3 nähtuvaltei vastuta abikaasa oma osaga ühisvarast teise abikaasa kohustuste eest, kuitegemist pole ühistes või perekonna huvides võetud kohustustega. Kui kohustusevõtnud abikaasa lahusvarast ei jätku kohustuste täitmiseks, on võimalik ühisvara jagada (TMS § 14 lg 2, PKS § 33 lg 3). Seega kui H. Riisalu ei nõustu tulevikus toimivas täitemenetluses sissenõudepööramisega ühisomandile, saab sissenõudja (maksuhaldur) esitada ühisvarajagamise hagi, mille tulemusena ühisvara jagatakse ning sissenõue pööratakse jagamise tulemusena võlgnikule jäänud varale.

5. H. Riisalu esitas **määruskaebuse**, milles palub tühistada ringkonnakohtu 9. märtsi 2012. a määrus täiesulatuses ja jätta jõusse halduskohtu 23. jaanuari 2012. a määrus, kuna:

1) MKS § 136¹ lg 4 on põhiseaduse vastane, sest see välistab menetlusvälisel isikul ehk H. Riisalul määruskaebuse esitamise;

2) käsutamise keelumärke onkoormavam kui hüpoteek. Ühisvara käsutamine võib seisneda lisaks ühisomandisoleva asja tervikuna müümisele ka abikaasade varaühisuse lõpetamises ja ühisvara jagamises (PKS § 35 ja § 37). Kuna käsutamise keelumärgelukustas kinnistusraamatu täielikult, ei ole H. Riisalul võimalik sellekinnisaja osas ühisvara jagada;

3) MKS § 136¹ alusel võib käsutamise keelumärke seadmist taotleda üksnes maksukohustuslase varale, mitte maksumenetlusvälise isiku varale. MKS § 136¹ meetmeid ei saa kasutada ühisvarasse kuuluva asja suhtes, kui maksumenetlus toimub üksnes ühe abikaasa suhtes. Ka kohtutäitur ei või võlgniku kohustustetäitmiseks arestitud korterit (abikaasade ühisvara) müüa ilma ühisomanikusthageja nõusolekuta (Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 29. aprilli 2003. a otsus asjas nr 3-2-1-42-03);

4) kui MKS § 136¹ alusel võib ka abikaasade ühisvarale käsutamise keelumärke seada, siis ontegemist ebaproportsionaalse omandiõiguse riivega.

6. PMTK palub oma **vastuses** jätta H. Riisalu määruskaebus rahuldamata ja ringkonnakohtu määrus muutmata, kuna ringkonnakohtu määrus on õiguspärane.

RIIGIKOHTU HALDUSKOLLEEGIUMI MÄÄRUS

7. Riigikohtuhalduskolleegium leidis 30. jaanuari 2013. a määruses, et H. Riisalumääruskaebust ei ole võimalik kehtiva õiguse kohaselt menetlusse võtta. Samas võib MKS § 136¹ lg 4 praegusel juhul ebaproportsionaalselt piirata H. Riisalu õigust kaevata tema kohta tehtud ringkonnakohtu määrusepeale, kuna ringkonnakohtu määrust tuleb käsitada H. Riisalu kohta tehtud otsusena põhiseaduse (PS) § 24 lg 5 mõttes.

8. Käesolev asi erineb Riigikohtu üldkogu 27. novembri 2012. a määrusega lahendatud asjast nr 3-3-1-15-12, kus kinnistusraamatust ei nähtunud, kas tegemist oli ühisomandiga, ja ringkonnakohtu määruse resolutsioon ei laienenud menetlusvälisele isikule (Riigikohtu üldkogu 27. novembri 2012. a määrus asjas nr 3-3-1-15-12, p-d 31–33). Praegusel juhul on kinnistusraamatussekantud M. Riisalu ja H. Riisalu ühisomand ja ringkonnakohtu määruseresolutsioon on sõnaselgelt antud PMTK-le luba taotleda käsutamise keelumärke kandmist M. Riisalu ja H. Riisalu ühisomandis olevale varale.

Üldkogu märkis, et enne rahalisenõude või kohustuse määramist saab maksuhaldur MKS § 136¹ korras taotleda kohtuliku hüpoteegi seadmist vaid maksukohustuslasele kuuluvale kinnisajale ning et loa taotlemise üheks eelduseks peab olema rahalise nõude või kohustuse määramine (Riigikohtu üldkogu 27. novembri 2012. a määrus asjas nr 3-3-1-15-12, p-d 35, 49 ja 50). Praegusel juhul ole H. Riisalu maksukohustuslane ja PMTK ei plaani temale rahalist nõuet või kohustust määrata, seega ei ole H. Riisalu suhtes üldkogu 27. novembri 2012. a määruses märgitud haldustoiminguks loa andmisetaotluse rahuldamise eeldused täidetud. Samuti ei ole täidetud TMS § 14 lg 1 eeldused. H. Riisalul puudub võimalus nõuda ebaõige kande parandamist AÕS § 65 lg 1 ja TMS § 222 alusel, kuna kande õiguslikuks aluseks on ringkonnakohtu määrus.

9. Kuna kolleegiumil oli kahtlus, kas põhiseaduspärane on olukord, kus MKS § 136¹ lg 4 kohaselt ole H. Riisalul määruskaebuse esitamise õigust, andis kohtukoosseis halduskohtumenetluse eadustiku (HKMS) § 228 lg 1 p 3 alusel asja läbivaatamiseks Riigikohtu üldkogule.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

Riigikogu

10. Riigikogu nimel arvamuse andnud põhiseaduskomisjon leiab, et MKS § 136¹lg 4, mis võimaldab maksukohustuslasel esitada määruskaebuse kuni Riigikohtuni, kuid maksukohustuslase abikaasal, kelle vara suhtes kohus MKS § 136¹ja §130 alusel täitetoimingu tegemiseks loa annab, ei ole edasikaebeõigust, on vastuolus PS § 24 lg-ga 5. Komisjon jääb haldusajast nr 3-3-1-15-12 esitatud arvamuse juurde.

Haldusajast nr 3-3-1-15-12 leidis komisjon, et edasikaebeõiguse välistamine ei ole menetlus-ökonoomiasaavutamiseks mõeldukas viis. Samuti on küsitav vaidlusaluse sätte kooskõla PS § 12 lg-st 1 tuleneva võrdsuspõhiõigusega, kuna ühisvara omanike erinevale kohtlemisele kohtumenetluses ei ole praeguses kontekstis piisavat õigustust. Samas leidis komisjon, et MKS § 136¹lg 4 ei ole vastuolus PS § 104lg 2 p-ga 14 ja seega formaalselt põhiseadusvastane. Terminitega „maksuhaldur“ ja „maksukohustuslane“ tähistatud mõisted kujutavad endast olemuslikult maksuseaduste, mitte kohtumenetluse seadustereguleerimiset. Vastupidise tõlgenduse korral muutuks PS § 104 lg-s 2 nimetatud valdkondi reguleerivate seaduste ring sisuliselt hoomamatuks ning seataks sisse kvooruminõue, mida seadusandja ei soovinud ette näha.

Helina Riisalu

11. Määruskaebuse esitajale leiab, et MKS § 136¹lg 4 on vastuolus PS § 24 lg-ga 5 osas, milles see ei võimalda maksmenetlusega mitteseotud menetlusvälisel isikul, kelle varasuhtes andis kohus MKS § 136¹lg 1 alusel loa MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoimingu tegemiseks, esitada kohtumääruse peale määruskaebust. H. Riisalu edasikaebeõiguse piiramine ei ole õigustatud, kuna isikul ei ole võimalik kasutada tsiviilõiguslikke õiguskaitsevahendeid ja määruskaebuse esitamine Riigikohtule on ainus tõhus õiguskaitsevahend.

Maksu- ja Tolliameti Põhjamaksu- ja tollikeskus

12. MKS § 136¹lg 4 on vastuolus PS § 24 lg-ga 5, kuna võimaldab maksukohustuslase esitada määruskaebuse kuni Riigikohtuni, samas kui maksukohustuslase abikaasal, kelle vara suhtes annab kohus loa MKS § 136¹ja § 130 alusel täitetoimingu tegemiseks, ei ole edasikaebeõigust. Piirang ei ole mõeldukas.

Õiguskantsler

13. Õiguskantsler jääb haldusajast nr 3-3-1-15-12 esitatud seisukoha juurde.

14. Esiteks on MKS § 136¹lg 4 formaalselt põhiseadusega vastuolus. Täpsemalt on sätte vastuolus PS § 104 lg 2 p-ga 14, mille kohaselt saab kohtumenetluse seadusi vastu võtta ja muuta ainult Riigikogu koosseisu hääleteenamusega. MKS § 136¹lg 4 on olemuselt kohtumenetluse sätte, mis on vastu võetud nõutava hääleteenamusega. Selles sättes on kasutatud termineid „maksukohustuslane“ ja „maksuhaldur“, mis määravad, kellel on edasikaebeõigus. Seetõttu kuulub nende terminitega tähistatud mõistete defineerimine konstitutsiooniliste kohtumenetluse seaduste reguleerimisesemesse. Need mõisted on sisestatud maksukorralduse seaduse muudes sätetes, mis ei ole vastu võetud konstitutsiooniliste seaduste vastuvõtmiseks nõutava hääleteenamusega. Konstitutsiooniliste sätetereguleerimisesemesse kuuluvates sätetes on aga lubatud viited vaid nendele normidele, mille puhul samuti on täidetud Riigikogu koosseisu hääleteenamuse nõue.

15. Kui Riigikohus peaks leidma, et vaidlusalune sätte on formaalselt põhiseadusega kooskõlas, siis igal juhul on sätte vastuolus PS § 149 lg-ga 3 (alternatiivselt selle koostoimes PS § 15 lg-ga 1 (õigus pöörduda kohtusse) ja § 24 lg-ga 5 (edasikaebeõigus)) osas, milles see ei võimalda Riigikohtusse pöörduda isikul kohtuasjas, milles ta ei ole maksukohustuslane, kuid milles tema vara suhtes on maksuhaldur saanud MKS §-de 130 ja 136¹ alusel loa täitetoimingu sooritamiseks. PS § 149 lg 3 sätestab, et Riigikohus on riigi kõrgeim kohus, kes vaatab kohtulahendeid läbi kassatsiooni korras. PS § 149 lg-st 3 tuleneb põhimõte, etiga kohtuasi peaks lõppastmes (ühel või teisel teel) omama potentsiaali Riigikohtusse välja jõuda, või – alternatiivselt – tuleneb sellest koostoimes PS § 15 lg-ga 1 ja § 24 lg-ga 5 vähemalt põhimõte, et Riigikohtusse väljajõudmise potentsiaali peaks omama kohtuasi, milles otsustatakse lõplikult ja isiku suhtes koormavalt isiku (põhi)õiguste või kohustuste üle. Vaidlusaluse sätte aga välistab osa kohtuasjade, mis võivad olla algatatud selle alusel antud lubade kohta, jõudmise Riigikohtusse.

16. Igal juhul on MKS § 136¹lg 4 vastuolus PS § 24 lg-ga 5 osas, milles see ei võimalda esitada ringkonnakohtu määruse peale määruskaebust Riigikohtule isikul, kes ei ole maksukohustuslane, kuid kelle vara suhtes on maksuhaldur MKS §-de 130 ja 136¹ alusel saanud loa täitetoimingu sooritamiseks. Edasikaebeõiguse piirang ei ole menetlusökonoomia saavutamiseks mõeldukas. Ühtlasi rikub piirang PS § 12 lg-s 1 sätestatud võrdsed

kohtlemise nõuet. Ei ole ühtegi mõistlikkuppõhjust, miks peaks ühisvara suhtes tehtava täitetoimingu puhulmaksukohustuslase abikaasal puuduma edasikaebõigus, samas kui maksukohustuslasel endal on see õigus.

Justiitsminister

17. Justiitsminister arvamustei esitanud.

VAIDLUSALUNE SÄTE

18. MKS § 136¹ pealkirjaga „Täitmist tagavate toimingute sooritamine enne rahalise nõudevõi kohustuse määramist“ lg 4 sätestab:

„Käesoleva paragrahvilõikes 1 nimetatud taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise määruse peale võib nii maksuhaldur kui ka maksukohustuslane esitada määruskaebuse. Ringkonnakohtu määruse peale määruskaebuse kohta võib esitada määruskaebuse.“

ÜLDKOGU SEISUKOHT

19. Üldkogu lahendada on H. Riisalu määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu määruse peale. Selle määrusega andis ringkonnakohtu PMTK-le loa taotleda Eesti Vabariigi kasuks käsutamise keelumärke kandmist abikaasade M. Riisalu ja H. Riisalu ühisomandis olevale kinnistusraamatus registreeritud kinnistule.

20. Määruskaebuse andis Riigikohtu üldkogule lahendamiseks Riigikohtu halduskolleegium. Halduskolleegium leidis, et põhiseadusega võib vastuolus olla MKS § 136¹ lg 4, mille kohaselt H. Riisalul ei ole Riigikohtule määruskaebuse esitamise õigust jami seetõttu välistab tema määruskaebuse läbivaatamise Riigikohtus.

21. Üldkogu selgitab esmalt, kuidas MKS § 136¹ lg 4 riivab H. Riisalu PS § 24 lg-st 5 tulenevat edasikaebepõhiõigust (I), põhjendab seejärel, miks MKS § 136¹ lg 4 on formaalselt põhiseaduspärane (II), kuid materiaalselt põhiseadusega vastuolus (III) ning lahendab siis H. Riisalu määruskaebuse (IV).

I

22. MKS § 136¹ lg 4 esimese lause kohaselt võib MKS § 136¹ lg-s 1 nimetatud taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise määruse peale määruskaebuse esitada maksuhaldur või maksukohustuslane. Sama lõike teise lause kohaselt võib selle määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale esitada määruskaebuse Riigikohtule. Muudel isikutel peale maksukohustuslase ja maksuhaldurite ole nende määruste peale määruskaebuse esitamise õigust (vt selle kohtatäpsemalt Riigikohtu halduskolleegiumi 30. jaanuari 2013. a määrus praeguses kohtuasjas, p 7).

23. Kuna H. Riisalul ole MKS § 136¹ lg-s 4 nimetatud maksukohustuslane vaidlusaluses maksuõigussuhtes, siis ei ole tal kehtiva õiguse kohaselt Riigikohtule määruskaebuse esitamise õigust.

24. Tallinna Ringkonnakohtu andis määruse resolutsioonis loa taotleda käsutamise keelumärke kandmist M. Riisalu ja H. Riisalu ühisomandis olevale kinnistule. Kinnistusraamatu kohaselt on määruses nimetatud kinnistu M. Riisalu ja H. Riisalu ühisomandis. Määrusega piirati seega lisaks M. Riisalu kui maksukohustuslase omandiõigusele ka tema abikaasa H. Riisalu omandiõigust. Seetõttu on vaidlustatud määruse puhul osas, milles sellega keelati ühisomandis oleva kinnistu käsutamine ka H. Riisalu jaoks, tegemist H. Riisalu kohta tehtud otsusega PS § 24 lg 5 tähenduses.

25. Eelmises punktiskirjeldatud asjaolude tõttu erineb praegune vaidlus Riigikohtu üldkogu 27. novembri 2012. a määrusega asjas nr 3-3-1-15-12 lahendatud vaidlusest. Selles asjas ei olnud vaidlustatud määruse resolutsiooniga nimetatud maksukohustuslase abikaasat, kes esitas Riigikohtule määruskaebuse. Ka einähtunud kinnistusraamatust, et kinnistud, millele piiranguid sooviti seada, oleksid maksukohustuslase ja tema abikaasa ühisvara. Seega ei puudutanud vaidlustatud määrused maksukohustuslase abikaasat ega tema omandiõigust. MKS § 136¹ lg-st 4 tingitud võimatus esitada nende peale määruskaebust eisaanud seetõttu riivata maksukohustuslase abikaasa PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõigust. Sellepärast ei olnud Riigikohtul ka põhjust hinnata MKS § 136¹ lg 4 põhiseadusele vastavust.

26. Eeltoodud põhjustel riivab MKS § 136¹ lg 4 H. Riisalu PS § 24 lg-st 5 tulenevat edasikaebepõhiõigust ehk õigust tema kohta tehtud kohtu otsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule.

II

27. Õigusi ja vabadusening nende seas ka PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõigust tohib PS § 11 esimeselause kohaselt piirata kooskõlas põhiseadusega.

28. Õiguskantsler leiab (vt eespool punkt 14), et MKS § 136¹lg 4 ei ole kooskõlas PS § 104 lg 2 p-ga 14, mille kohaselt saab kohtumenetluse seadusi vastu võttaja muuta ainult Riigikogu koosseisu häälteenamusega. Tegemist on kohtumenetlusenormiga PS § 104 lg 2 p 14 mõttes, mis on vastu võetud põhiseadusesnõutava Riigikogu koosseisu häälteenamusega. Samas on selles sisalduvad mõisted, mis reguleerivad edasikaebelõiguse kasutamist kui olemuslikult konstitutsioonilise seaduse reguleerimisalasse kuuluvat küsimust, määratletud maksukorralduse seaduse sätetes, mis ei ole vastu võetud PS § 104 lg 2 p-ga 14 nõutava Riigikogu koosseisu häälteenamusega.

29. Üldkogu hinnangul ei ole MKS § 136¹lg 4 vastuolus PS § 104 lg 2 p-ga 14. Kunavaidlusalune säte reguleerib määruskaebuse esitamise õigust, on tõepoolest tegemist kohtumenetlust reguleeriva sättega, mis kuulub PS § 104 lg 2 p-s 14 nimetatud konstitutsioonilise seaduse reguleerimisalasse. Maksukorralduse seadus ei ole konstitutsioonilise seadus ja selle akti vastuvõtmiseks ei ole vajalik Riigikogu koosseisu häälteenus. Riigikohtu üldkogu on aga otsustanud, et kuigi selguse huvidestuleks eelistada, et kohtumenetluse regulatsioon paikneks vahetult kohtumenetlust reguleerivas õigusaktis, ei pea PS § 104 lg 2 p-s 14 nimetatud valdkonda reguleeriv säte siiski alati paiknema konstitutsioonilise kohtumenetluse seaduses. Seadus, millega see säte kehtestatakse, peab aga olemavastu võetud Riigikogu koosseisu häälteenamusega (vt Riigikohtu üldkogu 8. juuni 2009. a otsus asjas nr 3-4-1-7-08, p 30). Maksukorralduse seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus (RT I, 13.12.2011, 1), millega MKS § 136¹lg 4 kehtestati, võeti Riigikogus vastu 73 poolthäälega (vt Riigikogu 23. novembri 2011. a istungistenogramm). Seetõttu on MKS § 136¹lg 4 kooskõlas PS § 104 lg 2 p-ga 14.

30. Üldkogu ei nõustu õiguskantsleri seisukohaga, et MKS § 136¹lg 4 kui konstitutsioonilise seaduse reguleerimisalasse kuuluv säte on vastuolus PS § 104 lg 2 p-ga 14, kunaselles kasutatud mõisted, mida tähistatakse terminitega „maksuhaldur“ ja „maksukohustuslane“, on määratletud lihtseadusesellistes sätetes, mis ei ole vastu võetud PS § 104 lg-s 2 nõutud Riigikogu koosseisu häälteenamusega.

31. Konstitutsioonilistes seadustes ja sätetes, mis paiknevad lihtseadustes, kuid reguleerivad konstitutsiooniliste seaduste reguleerimisesemesse kuuluvaid küsimusi, on üldkogu hinnangul lubatud kasutada lihtseadustes defineeritud mõisteid, kuivastava küsimuse reguleerimine ei kuulu olemuslikult konstitutsioonilise seaduse reguleerimisesemesse. Praktikaks ei ole võimalik ega mõttekaskonstitutsioonilistes seadustes kõiki lihtseadustes kasutatavaid mõisteid defineerida. Olukord, kus seosed konstitutsiooniliste ja lihtseaduste vahel üldse puuduksid, ei oleks otstarbekas ega ka põhiseaduslikult nõutav. Lisaks võib niisugune lähenemine kaasa tuua PS § 104 lg-s 2 sätestatud Riigikogu koosseisu häälteenamuse nõude muutmise erandist reegliks. See võib omakorda viia Riigikogu otsustusvõimelisusele varjatult kvooruminõude kehtestamiseni, mille PS § 70 esimene lause on jätnud Riigikogu enda reguleerida.

32. Mõistete, mida tähistatakse terminitega „maksuhaldur“ ja „maksukohustuslane“, defineerimine ei kuulu olemuslikult kohtumenetluse seaduste reguleerimisesemesse. Tegemist on olemuslikult maksuseaduste reguleerimisesemesse kuuluvate mõistetega. Maksuseadused ei ole PS § 104 lg-s 2 nimetatud konstitutsioonilised seadused. Seetõttu ei pea ka mõistete, mida tähistatakse terminitega „maksuhaldur“ ja „maksukohustuslane“, definitsioone kehtestavad sätted olema vastuvõetud PS § 104 lg-s 2 nõutava Riigikogu koosseisu häälteenamusega.

III

33. PS § 11 teise lause kohaselt peavad õiguste ja vabaduste piirangud olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Sellest sättest tuleneb proportsionaalsuse põhimõte, mille järgimist hindab Riigikohusproportsionaalsuse kontrolli abil (vt selle kohta Riigikohtu üldkogu 17. märtsi 2003. a otsus kohtuasjas nr 3-1-3-10-02, p 30).

34. Praeguses asjas tuleb hinnata, kas proportsionaalne on MKS § 136¹lg-st 4 tulenev PS § 24 lg-s 5 sätestatud edasikaebelõiguse piirang, mis ei võimalda isikul, kes ei ole maksukohustuslane, kuid kelle vara suhtes andis MKS § 136¹alusel MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoimingute tegemiseks esimest korda loaringkonnakohus, esitada loa andmise määruse peale määruskaebust Riigikohtule.

35. Sarnast probleemi on Riigikohus lahendanud 10. novembri 2011. a otsuses asjas nr 3-3-1-28-11. Seal leidis üldkogu, et PS § 24 lg 5 kohaselt peab isikule, kelle vara suhtes annab MKS § 136¹alusel MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoimingute tegemiseks esimest korda loa ringkonnakohus, olema tagatud võimalus esitada loa andmise määruse peale määruskaebus Riigikohtule (punkt 42). Erinevalt praegusest juhtumist välistasid selles asjas edasikaebelõiguse HKMS vanaredaktsiooni (v. r) § 30 lg 2 p 2 koostoimes HKMS v. r § 74¹lg-ga 1. Põhiseadusvastasuse kõrvaldamiseks lisatigi maksukorralduse seadusesse siinses asjas vaidlusalune säte (vt Riigikogu XII koosseisu eelnõu 106 SE § 1 p 23 seletuskiri, lk 12). Maksukohustuslase edasikaebelõigust puudutavas osas kõrvaldas see säte põhiseadusvastase olukorra. Samas jättis seadusemuudatus kehtima kaebelõiguse piirangu isikute jaoks, kes ei ole maksukohustuslased, kuid kelle vara suhtes on kohus siiski täitetoiminguks loa andnud. Selle piirangu põhiseaduspärasust üldkogu siinses asjas hindabki.

36. PS § 24 lg 5, andesigaülele õiguse tema kohta tehtud kohtu otsuse peale kõrgemalseisvale kohtule seadusegasätetud korras edasi kaevata, näeb seega ette, et seadusega saab edasikaebepõhiõigust piirata. PS § 24 lg 5 annab seadusandjale võimaluse seada edasikaebepõhiõigusele seadusega sätestatud korras nii menetluslikke piiranguid, nagu riigilõivutasumise kohustus, menetlustähtajad ja kaebuse esitamise kord, kui kamateriaalseid piiranguid, välistades mingit liiki (eelkõige korralduslike) lahendite edasikaevatavuse põhiseadusega kooskõlas oleval põhjusel. PS § 24 lg-st 5 ei tulene seetõttu isikute õigust vaidlustada eranditult kõikikohtulahendeid ning seadusandja on pädev kohtulahendi olemusest lähtuvalt jamõistlikele põhjendustele tuginevalt edasikaebepõhiõigust diferentseerima (vt Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011. a otsus kohtuasjas nr 3-2-1-62-10, p 38).

37. Praeguses asjasvaatluse all oleva kohtumääruse puhul ei ole edasikaebepõhiõiguse piiramine aga üldkogu hinnangul õigustatud.

38. Edasikaebepõhiõiguse piiramine võib üldkogu arvates olla põhimõtteliselt lubatav selleks, et tagadamaksude parem laekumine. MKS §-s 136¹ sätestatud võimalus sooritada MKS § 130 lg-s 1 loetletud täitmist tagavaid toiminguid ka enne rahalise nõude võikohustuse määramist võib tõepoolest soodustada maksude paremat laekumist. See oli ka niisuguse regulatsiooni eesmärk (vt Riigikogu XI koosseisu eelnõu 377 SE seletuskiri).

39. Samas ei aita olukord, kus MKS § 136¹ alusel MKS § 130 lg-s 1 sätestatud toimingute tegemiseks antud kohtu loa peale on määruskaebuse esitamine välistatud, kaasamaksude paremale laekumisele. Teisisõnu ei sobi edasikaebepõhiõiguse välistamiseselle eesmärgi saavutamiseks. Nimelt ei takista loa andmise määrase pealemääruskaebuse esitamine selle haldustoimingu sooritamist, milleks maksuhaldur MKS § 136¹ lg 1 alusel halduskohtult luba taotles. HKMS § 246 lg 1 kohaselt täidetakse kohtulahend pärast jõustumist. Erinevalt üldisest määruse jõustumise korrast (HKMS § 179 lg 3) sätestatakse HKMS § 265 lg 3 kolmandas lauses, et haldustoimingu loa andmise määrase jõustumisele sellekättetoimetamisel taotlejale ehk praegusel juhul Maksu- ja Tolliametile. MKS § 136¹ alusel MKS § 130 lg-s 1 sätestatud toimingute tegemiseks antud kohtu luba on Maksu- ja Tolliametil seega võimalik asuda kasutama määrase kättetoimetamisest, ilma et tuleks ära oodata selle vaidlustamistähtaja möödumist või esitatud määruskaebuse rahuldamata või läbi vaatamata jätmist. Olukorras, kus loa andmise määrase peale määruskaebuse esitamine ei takista selle haldustoimingu sooritamist, milleks maksuhaldur MKS § 136¹ lg 1 alusel halduskohtult lubataotles, ei kahjusta edasikaebepõhiõiguse andmine maksude parema laekumise eesmärki.

40. Üldkogu arvates võib edasikaebepõhiõiguse välistamine põhimõtteliselt olla õigustatud kamentlusökonoomilistel kaalutlustel ehk täitetoimingu tegemiseks kuluvamenetluse ja lühendamiseks ja kohtusüsteemi töökoormuse vähendamiseks (vt Riigikogu XII koosseisu eelnõu 106 SE § 1 p 23 seletuskiri, lk 12). Edasikaebepõhiõiguse välistamine ei aita aga lühendada täitetoimingu tegemiseks kuluvat menetlusaega, kuna seda toimingut on võimalik teha sõltumata määruskaebuse esitamisest (vt eespool p 39). Samas kohtute töökoormuse vähendamisele aitab edasikaebepõhiõiguse välistamine praegusel juhul kahtlemata kaasa ja on seega selle eesmärgisaavutamiseks sobiv vahend. Üldkogul ei ole praeguses asjas põhjust kahelda kaselles, et edasikaebepõhiõiguse välistamine on selle eesmärgi saavutamiseks vajalik abinõu.

41. MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoimingu sooritamist MKS § 136¹ lg 1 alusel riivab aga intensiivselt selle isiku omandipõhiõigust, kelle vara suhtes täitmistagavaid toiminguid tehakse. Täitetoimingu tegemine ei võimalda isikul soovikorral saada tulu temale kuuluva vara võõrandamisest ega vara koormata. Riivetei muuda tähtsusetuks asjaolu, et tegemist on olemuselt ajutise iseloomuga meetmega ja MKS § 136¹ lg 3 kohaselt lõpetab maksuhaldur täitetoimingu hiljemalt kahe tööpäeva jooksul pärast toimingu sooritamist tinginud asjaoluärangemist või maksukohustuslase poolt tagatise esitamist, ega asjaolu, et enamik MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoiminguid ei takista isikul oma varavaldamist ja kasutamist, vaid seavad piirangud üksnes selle kasutamisele.

42. Omandipõhiõiguse riiveolulisusele osutab ka see, et seadusandja on pidanud põhjendatult lubada maksuhalduril täitmist tagavate toimingute sooritamist enne rahalisenõude või kohustuse määramist üksnes halduskohtu eelneval loal. Tavapärast kontrollib halduskohus haldustegevuse õiguspärasust vaid järelkontrolli vormisehk pärast haldustoimingu tegemist.

43. Praeguse juhtumipuhul on oluline tähele panna sedagi, et määruskaebuse esitanud isik, kelle vara suhtes haldustoimingu tegemiseks ringkonnakohus loa andis (H. Riisalu), ning isik, kelle maksuasjas maksukohustuse täitmistagamiseks luba taotleti ja kes oli menetlusosaline PMTK-s toimivas maksumenetluses (M. Riisalu), ei lange kokku. H. Riisalu ei olnud selles maksuasjas maksukohustuslane, kuid tema vara suhtes tehti toiminguid, mis tema omandiõigust intensiivselt riivavad.

44. Arvesse tuleb võtta, et omandiõiguse riive muudab intensiivseks ka see, et maksukorralduse seaduses ei ole sätestatud kalendaarset tähtaega, mille jooksul tuleks maksuotsus või vastutusotsus teha olukorras, kus isiku vara suhtes on MKS § 136¹ alusel ennetavalt tehtud MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoiminguid. Abinõude jätkuv kohaldamine võib osutada ebaproportsionaalseks, kui maksuhaldur mõistliku aja jooksul maksukohustust ei määra või kui maksu- või vastutusotsust ei tehti.

45.Edasikaebedigusepuudumine välistab üldkogu hinnangul selle, et isikul oleks võimalik omaomandipõhiõigust täitetoimingutega põhjustatavate intensiivsete riivete eesthalduskohtumenetluses kaitsta. Praegusel juhul ei ole isikul oma õigustekaitsemiseks ka muid võimalusi, millele üldkogu juhtis tähelepanu 27. novembri 2012. a määruses asjas nr 3-3-1-15-12 (p-d 38-42).

46.Arvestades ühelt poolt MKS § 136¹alusel MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoimingutetegemisega põhjustatava omandipõhiõiguse riive intensiivsust ja võimatustkaalul olevaid põhiõigusi halduskohtumenetluses kaitsta ning teiselt pooltseda, et nende täitetoimingute tegemiseks loa andmise peale edasikaebedigusevälistamine ei vähenda oluliselt kohtute töökoormust, ei saa kehtestatudedasikaebediguse piirangut pidada mõõdukaks.

47.MKS § 136¹lg 4 tulebseetõttu tunnistada PS § 24 lg#ga 5 vastuolus olevaks ja kehtetuks osas,milles see säte ei võimalda isikul, kelle vara suhtes andis MKS § 136¹alusel MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoimingute tegemiseks esimest korda loaringkonnakohus, esitada loa andmise peale määruse kaebust Riigikohtule.Seega saab Riigikohus H. Riisalu määruskaebuse läbi vaadata.

48.Kuna edasikaebedigusepiirang tuleb eespool toodud kaalutlustel kehtetuks tunnistada ja isikupõhiõigused on sellega tagatud, siis ei ole üldkogu hinnangul vaja praeguseskohtuasjas hinnata õiguskantsleri väidet, et edasikaebediguse piirang onvastuolus ka PS § 149 lg-ga 3 selle koostoimes PS § 15 lg-ga 1 ja PS § 24 lg-ga5.

IV

49.Üldkogu on varasemaspraktikas leidnud, et maksuseadusest tuleneva rahalise nõude või kohustusetagamiseks on võimalik esitada ka selline taotlus, mille kohaselt seataksekeelumärke ühisomandisse kuuluvale kinnisasjale nii, et selle käsutaminekeelatakse üksnes maksukohustuslasel (Riigikohtu üldkogu 27. novembri 2012. amäärus asjas nr 3-3-1-15-12, p 46).

50.PMTK esitashalduskohtule taotluse MKS § 136¹lg 1 ja § 130 lg 1 p 1 alusel,mille punkti 2 kohaselt taotles: „Keelata käsutamine ühisomaniku MarekRiisalu suhtes Marek Riisalu ja Helina Riisalu ühisomandis olevale 411/53713mõttelisele osale kinnistust ja reaalosale elu- ja mitteeluruumist nr 15,üldpinnaga 41,10 m², registriosa numbriga 5235503 (Tartu linn, Ujula2a), Eesti Vabariigi kasuks (Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu ja tollikeskusekaudu).“ Üldkogu hinnangul on PMTK taotluse punkti 2 kohaselt taotlenud,et halduskohus keelaks üksnes M. Riisalul ühisomandi käsutamise.

51.Seevasturingkonnakohus sõnastas määruse resolutsiooni punkti 2 järgmiselt:„Tühistada Tallinna Halduskohtu 23.01.2012 määruse resolutsiooni p 1 jateha selles osas uus määrus, millega rahuldada Maksu- ja Tolliameti Põhjamaksu- ja tollikeskuse taotlus ja anda luba taotleda Eesti Vabariigi kasuks(Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse kaudu) käsutamise keelumärkekandmist Marek Riisalu ja Helina Riisalu ühisomandis olevale 411/53713mõttelisele osale kinnistust ja reaalosale elu- ja mitteeluruumist nr 15(registriosa nr 5235503) aadressil Tartu linn, Ujula 2a.“

52.Üldkogu leidiseespool punktis 24, et ringkonnakohtu määruse resolutsiooni punktiga 2 ei ole ühisomandissekuuluva kinnisvara käsutamine piiratud mitte üksnes M. Riisalu, vaid ka H. Riisalu jaoks. Viimati mainitud kinnitab ka kinnistusraamatu III jagu, millekohaselt on keelumärke seatud kogu ühisvarale. Samas aga ei ole PMTKhalduskohtult taotlenud ühisomandi käsutamise keelamist H. Riisalul. Sellesttulenevalt on ringkonnakohus väljunud PMTK taotluse piiridest. Sellega onringkonnakohus läinud vastuollu HKMS § 2 lg 3 esimese lause ja HKMS § 41 lg 1 teise lausega, mille kohaselt ei või kohus teha lahendit nõude ega aluse kohta,mida ei ole taotletud, ega ületada taotluse piire.

53.Üldkogu märgib, et ennerahalise nõude või kohustuse määramist saab maksuhaldur MKS § 136¹korras taotleda kinnisaja käsutamise keelamist vaid maksukohustuslasel (vt analoogseltRiigikohtu üldkogu 27. novembri 2012. a määrus asjas nr 3-3-1-15-12, p 35; 10. novembri2011. a otsus asjas nr 3-3-1-28-11, p 45). Samuti peab loa taotlemise ühekseelduseks olema rahalise nõude või kohustuse määramine (Riigikohtu üldkogu 27.novembri 2012. a määrus asjas nr 3-3-1-15-12, p#d 49 ja 50). Tulenevalteelnevast leiab üldkogu, et kuna H. Riisalu ei ole maksukohustuslane ja PMTK eiplaaninud tema suhtes rahalist nõuet või kohustust määrata, siis ei ole ka H. Riisalu suhtes loa andmise eeldused täidetud.

54.Eeltoodu tõttu onüldkogu seisukohal, et ringkonnakohus ei oleks tohtinud anda maksuhaldurileluba H. Riisalu kui menetlusvälise isiku suhtes MKS 136¹aluselttäitetoimingu sooritamiseks.

55.Üldkogu rahuldab H. Riisalu määruskaebuse osaliselt ning tühistab ringkonnakohtu määruse osas,millega anti luba taotleda Eesti Vabariigi kasuks (Maksu- ja Tolliameti Põhjamaksu- ja tollikeskuse kaudu) käsutamise keelumärke kandmist Marek Riisalu jaHelina Riisalu ühisomandis olevale 411/53713 mõttelisele osale kinnistust jareaalosale elu- ja mitteeluruumist nr 15 (registriosa nr 5235503) aadressilTartu linn, Ujula 2a. Üldkogu teeb selles osas uue lahendi, millega annabPMTK-le loa keelata M. Riisalul käsutada ühisomandis olevat 411/53713 mõttelistosa kinnistust ja reaaloosa elu- ja mitteeluruumist nr 15 (korteriomandi registriosanr 5235503) aadressil Tartu linn, Ujula 2a.

56.Üldkogu märgib, etkinnistusraamatu registriosa III jakku kantava keelumärke sisust peab üheseltnähtuma, et ühisomandi käsutamine on keelatud üksnes M. Riisalul. Näiteks võibkeelumärke olla sõnastatud: „M.

Riisalul on keelatud ühismandis olevakinnisasja käsutamine. Kanne on tehtud Eesti Vabariigi (Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskus) kasuks.⁴²

57. Tallinna Halduskohtu 23. jaanuari 2012. a määruse resolutsiooni p 2 jääb muutmata.

58. H. Riisalu taotleb kassatsiooniastmes kantud menetluskulude väljamõistmist. Riigikohtule on enne kohtuvaidlusi esitatud menetluskulude nimekiri ja kuludokumendid (tl 86–89), mille kohaselt on H. Riisalu kassatsiooniastmes kandnud õigusabikulud 252 eurot. Kuna H. Riisalul ühismandi käsutamise keelamine ei olnud lubatud, siissisuliselt saavutas H. Riisalu määruskaebuse esitamisega oma eesmärgi. Sellest tulenevalt mõistab Riigikohus PMTK-lt H. Riisalu kasuks välja õigusabikulud 252 eurot.

59. Kautsjon tuleb tagastada (HKMS § 107 lg 4).

Märt Rask, Tõnu Anton, Jüri Ilvest, Peeter Jerofejev, Henn Jõks, Ott Järvesaar, Eerik Kergandberg, Hannes Kiris, Lea Kivi, Indrek Koolmeister, Ants Kull, Villu Kõve, Jaak Luik, Priit Pikamäe, Ivo Põlving, Jüri Põld, Harri Salmann, Tambet Tampuu